

Anahtar Sözcükler

Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi/Öğrenimi,
Dil Edinimi, Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri,
Motivasyon

Keywords

Enseignement Précoce Des Langues Etrangères,
Acquisition Du Langage, Stratégies D'apprentissage
Des Langues, Motivation

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ/ÖĞRENİMİNDE YAŞ ETKENİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

UNE ÉTUDE SUR LE FACTEUR DE L'ÂGE DANS L'ENSEIGNEMENT/APPRENTISSAGE DES LANGUES ÉTRANGÈRES

• İrem Onursal

Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Fransız Dili Eğitimi A.B.D., irem@hacettepe.edu.tr

Öz

Yabancı dil öğrenmeye mümkün olan en erken yaşta başlamak, yalnızca dilin öğrenilmesindeki başarı açısından değil bireyin gelişimi açısından da önemlidir. Ancak geçilmesi durumunda dil öğrenmenin zor hatta olanaksız olduğu bir yaş sınırı bulunmamaktadır. Her yaş grubunun süreçte kendine özgü elverişlilikleri ve zorlukları bulunmaktadır. Çocuklar 6-7 yaşına yani beynin olgunluğa erişmesine kadar olan devrede, uygun koşullar sağlandığı takdirde dilleri tıpkı anadillerinde olduğu gibi doğal ve bilinçsiz bir biçimde edinme yetisine sahiptirler. Bu yaştan sonra ise beynin olgunlaşmasıyla birlikte bu mekanizma yerini yetişkinlerde olduğu gibi, bilinçli öğrenme mekanizmasına bırakmakta ve süreç farklılaşmaktadır. Önemli olan yabancı dil öğretimi/öğrenimi sürecini yaş grubunun özellikleri ve gereksinimlerine göre planlamak ve uygun koşulları sağlamaktır. Burada, öğrenilen dille temas süresinin fazlalığı, öğretim/öğrenimin sürekliliği, yaşa uygun teknik, materyal ve etkinliklerin kullanılması çoğu zaman öğrenenin yaşından daha önemli parametreler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Résumé

Le fait d'apprendre une langue étrangère au plus jeune âge possible offre de nombreux avantages à l'enfant, non seulement du point de vue de la réussite du processus d'apprentissage, mais aussi pour son développement personnel. Cependant, il n'y a pas d'âge-limite au-delà duquel il devient difficile, voire impossible d'apprendre des langues. Chaque groupe d'âge a ses propres avantages et inconvénients dans le processus. Les enfants, jusqu'à 6-7 ans, c'est-à-dire durant la période allant jusqu'à la maturation cérébrale, ont la capacité d'acquérir les langues par le biais des mécanismes naturels et inconscients similaires à ceux de la langue maternelle, à condition que les conditions nécessaires soient présentes. A partir de cet âge, avec la maturation du cerveau, ledit mécanisme est remplacé par le mécanisme d'apprentissage propre aux adultes nécessitant des opérations cognitives conscientes et planifiées. Ce qui est important c'est d'organiser le processus d'enseignement/apprentissage des langues en fonction des caractéristiques et besoins du public cible et d'assurer les conditions nécessaires. Ainsi, l'exposition intense à la langue cible, la continuité du processus d'enseignement/apprentissage, l'utilisation des techniques, des matériels et activités conformes au public ciblé se présentent comme des paramètres plus importants que l'âge.

Giriş

Erken yaşta yabancı dil öğretimi/öğrenimi konusu özellikle son yıllarda, gerek yapılan araştırmaların yoğunlaşması ve bu konudaki bilgilerin artması, gerekse küreselleşen dünyada ortaya çıkan gereksinimler doğrultusunda önemi günden güne artan bir konudur. “Yabancı dil eğitiminin eğitim kurumlarının ilk sınıflarından itibaren öğretiminin Avrupa ülkelerinde 2. Dünya savaşından sonra yoğunlaşarak geliştiğini; ABD’de ise 90’lı yılların başlarından itibaren başladığını görmekteyiz” (Bozavlı 2013, s. 1570). Ülkemizde ise, çocuklara yönelik yabancı dil dersleri ilk kez 1997 yılında, ilköğretim 4. sınıftan itibaren verilmeye başlanmıştır. 2013-2014 Öğretim Yılından itibaren ise bu dersler daha da erken yaşa çekilerek, ilköğretim 2. sınıftan itibaren programlara haftada iki saat İngilizce dersi konmuştur. Günümüzde, okul öncesi dönemde, kreş ve anaokullarında da yabancı dil etkinlikleri yapılmakta, hatta bu düzeyde tümüyle yabancı dille eğitim yapan kurumların sayısı da artmaktadır.

Bir yabancı dili öğrenmeye mümkün olduğu kadar erken yaşta başlamanın avantajları yadsınamaz. Ancak, yabancı dil öğrenmenin en iyi yolunun ya da bu konuda başarılı olmanın tek koşulunun öğrenime çocuklukta başlanması olarak görülmemesi gerekmektedir. Belli bir yaştan sonra dil öğrenmenin çok zor, hatta imkânsız olduğu görüşü de yanlıştır. Yabancı dil öğrenimine mutlaka çocuklukta başlamak gerektiğine ilişkin görüşler, genellikle yabancı dil öğretiminin anadili edinimiyle doğrudan bağlantılı olarak düşünülmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu konu, çocukların her şeyi daha kolay ve hızlı bir biçimde öğrenebildiği görüşüyle de sıklıkla ve bilimsel temellere dayanmaksızın ilişkilendirilmektedir. Yabancı dil öğrenimi konusundaki bu tür yaygın görüşleri kanıtlayacak kesin bilimsel sonuçlar bulunmamaktadır. Dil öğrenme süreci oldukça karmaşık ve çok katmanlı, çok değişkenli bilişsel bir süreçtir ve burada cinsiyet, yaş, motivasyon (güdülenme), hazır bulunuşluk ve kaygı düzeyi, öğrenme stili, öğrenme ortamı, araç gereçler ve öğretmen gibi birçok farklı etken rol oynamaktadır. Bu denli çok etkenin rol oynadığı bir süreçte yaş etkenini tek başına ele almak söz konusu olamamaktadır ve çalışmalar daha çok öğrenilen dilin konuşulduğu ülkelerde, erken yaşta dil öğrenen çocuklar üzerine yoğunlaşmaktadır (Gaonac’h 2006, s. 58).

Bu çalışmanın amacı, alanda gerçekleştirilen araştırmalar ve elde edilen verilerden yola çıkarak çocuklara yabancı dil öğretimiyle ilgili genel bilgileri vermek ve bu doğrultuda yabancı dil öğrenmeye erken yaşta başlamanın yararlarının altını çizerek bu sürecin hangi koşullarda başarıya ulaşabileceği sorularına cevap aramaktır. Bunun için de öncelikle anadili edinimi ve yabancı dil öğrenimi süreçleri karşılaştırılacaktır. Daha sonra, öğrenme süreci içindeki çocukların bilişsel süreçleri ve motivasyonları açısından yetişkinlerle aralarındaki farklar üstünde durularak, erken yaşta yabancı dil öğretimi/öğreniminin sürecinin başarıya ulaşmasının hangi koşullara bağlı olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

1. Dil Edinimi / Dil Öğrenimi

Erken yaşta yabancı dil öğretimi/öğrenimi konusunda göz önünde bulundurulması gereken en önemli noktalardan biri, yabancı dil öğrenimi sürecinin anadili edinimi sürecinden çok farklı olduğu gerçeğidir. Anadili edinimi süreci her şeyden önce, bebeğin doğumundan itibaren çevresinde duyduğu dile bağlı olarak doğal, bilinçsiz ve istemsiz bir biçimde gelişen, özel bir çaba, yöntem, teknik, materyal kullanımı gerektirmeyen bir süreçtir. Bu süreçte “dil tüm kurallarıyla birlikte, geçirilen yaşantılar sırasında doğal olarak [edinilmektedir]. Çocuklar dili modelleri dinleyerek, bu modelleri taklit ederek, geri işleme algılayarak, deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşarak” edinmektedirler (Güven ve Bal 2000, s. 13). Her birey -bunu engelleyecek özel bir durumu olmaması koşuluyla- doğduğunda, etrafında konuşulan iletişim dilini, sahip olduğu dil yetisi sayesinde, önce edilgen dinleme-gözleme yoluyla, sonra da sesler, heceler, sözcükler ve söz dizimi yapılarını, dilin diğer katmanlarıyla birlikte (anlamsal, göstergesel, edimbilimsel...) edinip kullanmaya başlar.

Öğrenme süreci ise, doğal bir süreç değildir ve bir öğreticinin yönlendirmesi ve gözetimi altında, belli bir program çerçevesinde belirli yöntem, teknik ve materyallerin kullanımını gerektirir. Bu süreç bir öğrenme ortamı içinde, öğretmen ve öğrencilerin iş birliğiyle gelişir ve aynı zamanda da bireyin kendi öğrenme sürecine bilinçli, istemli ve etkin katılımını gerektirmektedir. Bu bireysel etkin katılımın başarıya ulaşmasında, çalışmamızın ilerleyen kısımlarında ele alacağımız *yabancı dil öğrenme stratejilerinin* kullanımının büyük katkısı vardır.

Çocukların yabancı dil ve/ya da ikinci dil öğrenmeleriyle ilgili yapılan çalışmalar genellikle erken yaşta aileleriyle birlikte, farklı nedenlerle yabancı ülkelere yerleşen ve hedef dili o dilin doğal olarak konuşulduğu ülkelerdeki eğitim kurumlarında öğrenmek durumunda olan çocuklar üstünde yoğunlaşmıştır. Gaonac’h (2006) bu konuda yapılmış birçok araştırmanın (Harley 1986; Ekstrand 1978; Munoz 2001; Ervin-Tripp 1974; Fathman 1975) sonucunu aktarmaktadır. Bu araştırmaların genelinde varılan sonuç, yaşı daha büyük olan çocukların (8 yaş sonrası), öğrenme ortamlarında elde ettikleri başarının daha küçük çocuklara göre daha yüksek olduğu, hatta yaşları arttıkça başarı oranının da yükseldiğidir. Özellikle yapıbilgisi ve sözdizimi öğreniminde hem daha başarılı oldukları hem de daha çabuk öğrendikleri kanıtlanmıştır. Bu araştırmalar küçük yaşta çocukların büyüklere göre daha başarılı oldukları neredeyse tek alanın sesletim ve tonlama olduğunu ortaya çıkartmıştır.

Yine doğal ortamlarda yürütülen çalışmalar, hedef dille ergenlik dönemi sonrasında temas etmeye başlayan bireylerin daha küçük yaşta göre yapıbilgisi ve sözdizim alanlarında daha başarılı olduklarını, ancak uzun vadede küçük yaşta öğrenenlerin yine de daha iyi sonuçlara ulaşabildiklerini göstermektedirler (Singleton 1989; Long 1990). İkinci bir dili erken yaşta öğrenmeye başlamanın yararları genellikle uzun vadede kendini göstermektedir. Ancak yine

de dili geç yaşta öğrenmeye başlayıp çok iyi bir düzeye ulaşabilen bireyler de bulunmaktadır (Bongaerts, van Summeren, Planken ve Schils 1997; White ve Genesee 1996; Birdsong 1992). Bireysel farklılıklar ve dil öğreniminde devreye giren diğer tüm etkenlerin sürece büyük etkisi olduğu unutulmamalıdır.

Bu tür araştırmaların büyük çoğunluğu, daha önce de belirtildiği gibi, öğrenilmekte olan dilin iletişim dili olarak kullanıldığı ülkelerde yaşayan bireyleri kapsamaktadır. Kendi ülkesinde, sınıf ortamında, haftada birkaç saatle sınırlı kalan yabancı dil öğrenme deneyimiyle karşılaştırıldığında oldukça farklı koşulların söz konusu olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Kritik ya da *hassas dönem* olarak adlandırılan yaklaşık 6-7 yaş döneminden önce bireyler öğrenme değil, edinme evresindedirler (Dalgalian 2002, s. 33). Bu edinme evresi sona erinceye, yani beyin olgunlaşıp, bilişsel mekanizmalar öğrenme evresine hazır oluncaya kadar temas ettikleri dilleri anadili edinimi sürecine benzer bir süreçle, doğal ve örtük olarak edinme yetisine sahiptirler. *Dil yetisine* bağlı olan bu durum gerek anadili gerekse yabancı diller için geçerlidir. Bu yaştan sonra “öğrenme” aşamasına geçilir ve burada bambaşka mekanizmalar devreye girer. Mekanizmalardaki bu değişiklik öğrenme sürecini yalnızca farklılaştırır; olumsuz olarak etkilemez, hatta öğrenen kişiye başka avantajlar da getirir.

Bialistock ve Hakuta'nın (1999) 60.000 kişiyle yaptığı araştırma sonuçları, bireylerin olgunlaşmasına ve eğitimlerine bağlı etkenlerin ikinci bir dilin öğrenilmesindeki başarı üzerine kademeli ve sürekli olarak etki etmekte olduğunu ortaya koymaktadır. Buna bağlı olarak da ikinci dil öğrenenlerin *kritik dönem* gibi biyolojik bir nedenle sınırlandırıldıklarını söylemenin aldatıcı bir bilgi olduğu ortaya çıkmaktadır. Piaget'ye (2000, s. 57-58) göre çocuklar için ortalama yedi yaş, zihinsel gelişiminde kesin bir dönüm noktası oluşturur. Bu yaştan itibaren çocuk kendisi için çalıştığında, bireysel olarak kendini çalışmaya verme; ortak çalışma söz konusu olduğunda ise etkin iş birliği yapma bilincini ve becerisini kazanır.

Singleton doğal ortamda yaşanan bir dil edinim sürecinin aşağı yukarı kurumsal bağlamda sürdürülen 18 yıllık öğrenim/öğretim sürecine eşdeğer sonuçlar verdiğini belirtmektedir (aktaran Gaonac'h 2006, s. 98). Bu da doğal ortamda dil edinimi ile sınıf ortamında, kısıtlı bir süre içinde gelişen öğrenmenin birbirinden ne kadar farklı olduğunu göstermektedir.

Özellikle “sınıfların kalabalık olduğu ya da haftada birkaç saatle sınırlı bir yabancı dil öğretimi ortamında erken yaşta dil öğrenmeye başlamanın avantajlarından söz etmek pek mümkün olmaz. Bu tür koşullarda, küçük yaştaki çocuklarda hala devrede olan ‘doğal’ edinim mekanizmalarının harekete geçirilmesi oldukça zordur” (Gaonac'h, 2006, s. 6). Bu nedenle de bu koşullarda, erken yaşta dil öğrenmeye başlamanın yararından söz etmek de zorlaşmaktadır. Bu noktada, öğrenme ortamının ve koşullarının uygunluğu ile yabancı dille temas süresinin fazla olması, yaştan daha etkili parametreler olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Dil Öğrenimi Süreci Açısından Çocuklarla Yetişkinlerin Karşılaştırılması

Çocuklarla yetişkinler arasında yabancı dil öğrenme süreci açısından önemli farklar bulunmaktadır. Aşağıda bu farklara bilişsel süreç, öğrenme stratejilerinin kullanımı ve yabancı dil öğrenmeyle ilgili motivasyon açısından değinilecektir.

2.1. Öğrenme Mekanizmaları ve Bilişsel Süreç Açısından Karşılaştırma

Çocuklar ile yetişkinler karşılaştırıldığında, çocukların devamlı bir gelişim süreci içinde oldukları, her alandaki becerilerinin sürekli değişim geçirdiğini, yani sabit bir yapıda olmadıkları söylenebilir. Yetişkinlere yabancı dil öğretmek söz konusu olduğunda, yabancı dil öğrenme nedenlerine bağlı gereksinimleri, ilgi alanları ve kişisel farklılıkları gözetilerek bir süreç planlanmaktadır (örneğin, çalışma alanlarına göre özel alan bilgileri vs.). Bir yetişkinin sahip olduğu beceriler, gelişim süreçleri tamamlanmış olduğu için bu alanda bir fark gözetmeye gerek yoktur. Oysaki çocukların becerileri ve kapasiteleri günden güne değişiklik gösterir. Örneğin, 3 yaşındaki bir çocukla 5 yaşındaki bir çocuk arasında oldukça büyük bir fark vardır ve etkili bir öğretim süreci ancak bu farklılıklar dikkate alındığında mümkün olmaktadır. “Çocuklara yabancı dil öğretmek, elbette dil öğretim yöntemlerini çok iyi tanimasının yanında çocuklar hakkında da sağlam bilgilere sahip olmayı gerektirir. Çocuklara yöneltilen ilgi belli yaşlardaki kapasitelerine ve sosyal ve kültürel çevreleriyle kurdukları ilişkilerin doğasına uygun olmalıdır” (Vanthier 2009, s. 17).

Çocukların bilişsel, duyuşsal, dilsel, biyolojik gelişim evreleri birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Piaget 0-12 yaş arası çocuklardaki gelişim sürecini dört ana döneme ayırmıştır: *Duyuşsal Motor Dönem, İşlem Öncesi Dönem, Somut İşlemler Dönemi, Soyut İşlemler Dönemi*. Bu dönemlere ana hatlarıyla baktığımızda, 0-2 yaş arasına denk gelen duyuşsal motor dönemde, bebek çevresini yalnızca yapabildiği hareketler, duyuları ve duygularıyla algılama ve tanıma aşamasındadır. Çevresinde duyduğu dilin seslerine de aşına olmaya, dili önce edilgen bir biçimde kaydederek, yavaş yavaş kullanmaya başlar.

2-6/7 yaş arası, işlem öncesi dönemde, anadilini tamamen edinir ve sembolik düşünme becerisini kazanır, yani sözcükler ya da simgelerden hareketle düşünebilmektedir. Temel kavramları algılar ve öğrenir. Hayal gücü gelişir. Ancak, yalnızca somut biçimde düşünebilir ve gerçekler kendi deneyimlediği ölçüde vardır onun için. Benmerkezci bir düşünce yapısına sahiptir. Bu dönemin sonlarına doğru bu benmerkezci düşünme biçiminden yavaş yavaş uzaklaşır.

6/7- 11/12 yaş arasında, somut işlemler döneminde olan çocuk artık biriktirdiği deneyimlerle kendi yaşamı dışındaki olguları da algılayıp bunlara ilgi duyar. Mantık yürütme, yaşadığı olaylardan yola çıkarak düşünce geliştirme, somut ve gözlemlenebilir olgulardan yola çıkarak problem çözme, matematiksel işlem yapma ve tümevarımsal düşünme becerilerini kazanır. Bu dönemde çocuk sosyalleşir ve başkalarının fikirlerini dikkate alarak onlarla iş birliği yapabilir. Sesletim organları anadilinin seslerine göre şekillenmiştir ve yapıları esnekliğini büyük

ölçüde kaybeder. Beyin de artık olgunlaşmıştır. Bu dönemin sonlarında somut işlemler dönemine geçtiğinde ise, artık soyut düşünme, hem tümevarımsal hem de tümdengelimsel düşünme becerilerini aynı anda kullanabildiği gibi varsayım ve çıkarım yoluyla akıl yürütme becerisine de sahiptir. Bilişsel mekanizmaları artık yetişkin bireylerinkilerle aynı yapıya ulaşmıştır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, 6/7 yaş dönemi çocukların gelişimi açısından bir dönüm noktası oluşturur. *Dil yetisi* sürecinin, yani edinim becerisinin sona erdiği ve yerini bilinçli öğrenme mekanizmalarına bıraktığı, *kritik* ya da *hassas dönem* diye adlandırılan bir dönemdir (Penfield ve Roberts 1959; Lenneberg 1967). *Kritik dönem* kavramı dil edinimi sürecine bağlı bir kavramdır ve yabancı dil öğrenme süreciyle doğrudan ilişkilendirilmesi doğru değildir. Yani, doğal ortamda dil edinimi bu döneme kadar farklı bilişsel mekanizmalarla gerçekleşirken, bu yaştan sonra bilinçli öğrenme mekanizmaları devreye girmekte ve süreç farklılaşmaktadır. Bir öğrenme ortamında gerçekleşecek, planlı ve bilinçli bir öğretim için böyle bir yaş sınırı koymak ve kritik dönemden sonra yabancı dil öğrenmenin çok zor ya da imkânsız olduğunu söylemek yanlıştır.

2.1.1. Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri Kullanımı Açısından Karşılaştırma

Yabancı dil öğrenme stratejileri Wenden ve Rubin (1987) tarafından, öğrenenlerin bilgileri daha kolay elde etmek, biriktirmek, toplamak ve kullanmak için yaptıkları işlem, sergiledikleri tutum, uyguladıkları plan ve edindikleri alışkanlıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu stratejilerin öğrenme sürecinin başarısına büyük katkısı vardır. Kullanımları bireysel farklılıklar ve kişilerin öğrenme biçimlerine bağlı olarak kişiden kişiye değişir; öğrenilecek konu ile kazanılması istenen bilgi ve beceriye göre de farklılık göstermektedir. Bu stratejilerin etkin ve doğru biçimde kullanılmaları bilişsel işlemler yapılmasını, dolayısıyla da öğrenme sürecine bilinçli bir yaklaşım gerektirmektedir.

Yabancı dil öğrenme stratejileri birçok araştırmacı tarafından ele alınmış ve tanımlanmıştır (bkz. Cyr 1998). Bu stratejiler hem sınıf içinde hem de sınıf dışında, bireysel çalışma ve öğrenme sürecindeki dil öğrenen bireylerin işini kolaylaştırır; ancak bunun için de öğrenenin bilişsel altyapısının elverişli olması gerekmektedir.

Oxford'un (1990) oluşturduğu envantere göre, yabancı dil öğrenme stratejileri *dolaysız* ve *dolaylı* olmak üzere iki ana gruba ayrılır. Dolaysız stratejiler doğrudan yabancı dilin öğrenilmesine yöneliktir. Yeni öğrenilen bilgiyi yapılandırmak, işlemek, belleğe kaydetmek ve gerektiğinde yeniden çağırabilmek için kullanılmaktadır. Bunlar, *bellek stratejileri* (zihinsel bağlar kurmak; örneğin, gruplandırma, sınıflandırma yapmak), *bilişsel stratejiler* (yapılar kurmak; örneğin, bilginin altını çizmek), *telafi stratejileri* (akıl yürüterek tahmin etmek; örneğin, dilsel ipuçları kullanmak) olarak üç alt grupta toplanmaktadır.

Dolaylı stratejiler ise öğrenmenin nasıl gerçekleştiğiyle ve süreç içinde yaşanan duygular ve sosyal davranış biçimleriyle bağlantılıdır. Bunlar da, *üstbilişsel stratejiler* (öğrenimi planlamak

ve düzenlemek; örneğin dilin nasıl öğrenildiğini keşfetmek), *duyuşsal stratejiler* (duygularını kayıt altına almak ve ifade etmek; örneğin, kontrol listesi kullanmak, günlük tutmak, duygularını paylaşmak), *sosyal stratejiler* (işbirliği yapmak; örneğin, fikir alışverişinde bulunmak, iş bölümü yapmak) olmak üzere yine üç alt gruba ayrılmaktadır.

“Öğrenme stratejilerinin kullanılması açısından küçük çocuklarla yetişkinler arasında büyük farklar bulunmakta, yalnızca büyükler ikinci dil öğrenimine özgü öğrenme stratejileri geliştirip bilinçli bir biçimde kullanabilmektedirler” (Gaonac’h 2006, s. 79). Çocukların öğrenme stratejilerini etkin kullanmaya başlamaları ancak 6-7 ila 11-12 yaş arasına denk gelen somut işlemler döneminde devreye girmektedir. Bundan önceki işlem öncesi dönemde (bilinçsiz edinme aşamasında) devrede değildir ve bir sonraki evre olan soyut işlemler döneminde de artarak ve çeşitlenerek gelişir.

“Ergenler ve yetişkinler yabancı dil öğrenme durumlarıyla ilgili belirli stratejilerin harekete geçirilmesine yönelik bilişsel becerilerden yararlanabilmektedirler” (Gaonac’h 2006, s. 59). Diğer yandan, anadillerine hakimiyetlerinden ötürü dilsel yapıları ve kavramları tanımları, diller arası karşılaştırma ve transfer yapabilmeleri, okuma-yazma bilinmesini gerektiren işlemleri gerçekleştirebilmeleri (örneğin, sözlük kullanmak, metinde sözcüklerin altını çizmek...), akıl yürütmeye tahminde bulunmaları (örneğin, sınıflandırma yapmak, sözcük anlamlarını bağlamdan çıkartmak...), öğrenme sürecindeki duygularını kontrol altına alabilmeleri (örneğin, stresle başa çıkma yollarını kullanabilmek, duygularını paylaşmak, öğrenme günlüğü tutmak...), başkalarıyla işbirliği içinde çalışabilmeleri (örneğin, grup çalışmasıyla gerçekleştirilen bir etkinlikte bilinçli bir biçimde görev üstlenebilmek) ve buna benzer birçok stratejinin kullanılması açısından da büyük bir avantaja sahiptirler. Küçük çocuklar gerekli dilsel, duyuşsal ve bilişsel donanım ve altyapıya sahip değildir dolayısıyla, dil öğrenme stratejisi kullanamamaktadırlar ve dili doğal dil yetisiyle edinmelerine uygun bir öğretim süreci içinde olmalıdırlar.

2.1.2. Yabancı Dil Öğrenme Motivasyonu Açısından Karşılaştırma

Her tür öğrenmenin temelinde motivasyon kavramı vardır. Genel olarak ve kısaca “bireyleri bir hedefe ulaşmaya yönelten itici güç” (Cuq 2003, s. 170) biçiminde tanımlanan motivasyon, öğrenme sürecindeki bireyleri öğrenmeye iten ve bu süreci kolaylaştıran bilişsel ve duyuşsal etkidir. Bilindiği gibi, öğrenilen konu ne olursa olsun isteyerek, içten gelen bir merakla başlanan bir öğrenme sürecinin başarıya ulaşma olasılığı oldukça fazladır. Diğer yandan, bu motivasyon öğrenmenin kalıcılığını sağlamak, öğrenmeyi hızlandırmak, sürecin bir zorunluluk olarak görülmesini engelleyip onu daha keyifli hale getirmek gibi birçok olumlu etki yaratır. Öğrenme sürecinde “bir bilgiyi işlemeye başlamak, devam etmek ya da sonlandırmak doğrudan kişinin motivasyonuna bağlıdır” (Cuq 2003, s. 171).

Motivasyon, temelde içsel ve dışsal olmak üzere iki ana türe ayrılır (bkz. Vianin 2007). Yukarıda verilen tanımda sözü edilen hedef, bireyin kendisi tarafından belirlendiğinde içsel;

bireyin belli bir hedefe dıştan gelen herhangi bir nedenle yönelmesi durumunda ise dışsal motivasyondan söz edilir. Dışsal motivasyon bireyin dışından gelen bir etkiye bağlı olarak öğrenme niyetinin oluşmasına yol açar. Yabancı dil öğrenmek açısından baktığımızda, bu etki örneğin, iş olanaklarını artırmak, derslerden iyi not almak ve başarılı olmak, yurtdışında eğitim görme ya da çalışma olanağı elde etmek için devreye girebilir. Dışsal motivasyon genellikle bir gereklilik ya da zorunlulukla bağlantılı olarak oluşmaktadır. İçsel motivasyon ise, bireyin içinden gelen, örneğin yabancı dile ve kültüre duyulan merak ya da o dili konuşan kişilerle iletişim kurma isteği gibi etkenlerle bağlantılıdır ve genellikle dışsal motivasyona göre daha güçlü bir etki yaratır.

Yetişkinlerle çocuklar yabancı dil öğrenmeye karşı motivasyonları açısından karşılaştırıldığında, yetişkinlerin yukarıda saydığımız çeşitli etkenlere bağlı olarak her iki tür motivasyona da sahip olabilecekleri, ancak küçük çocukların kendiliklerinden motivasyonlarının olamayacağı görülmektedir. Garbédian'ın (1992) da belirttiği gibi, küçük yaştaki çocukların yabancı dil öğrenmelerini gerektiren varoluşsal bir zorunluluk bulunmamaktadır: “Çocukların yabancı dil öğrenme arzusu anıksal [ve bilinçsizdir]. Örneğin o anki oyunun bir parçası olmak onlar için yeterli bir gerekçedir” (Hanbay 2013, s. 19). Yetişkinlerin ise yabancı dil öğrenme motivasyonları çok çeşitli olabilmektedir. Johnstone (2002), çocukların motivasyonunun, ilk aşamalarda tamamen onlara keyif veren etkinliklerle bağlantılı olarak oluştuğunu ve bunun zamanla bilgi edinme hazzına dönüşerek içselleştiğini belirtmektedir. Bu motivasyonun dıştan sürekli olarak desteklenmesi, canlı tutulması gerektiği de önemli bir noktadır.

Motivasyonu besleyen temel öğelerden biri -belki de en önemlisi- öğrenme sürecine anlam katmaktır. Birey öğrendiği bilgiyi anlamlı bir bilgi olarak değerlendiriyorsa, başka bir deyişle o bilginin kendisi için işlevsel olduğuna ikna olmuşsa, motivasyonu sağlam bir temele dayanmış demektir. Öğreticinin görevlerinden birisi, hangi yaş grubuna hitap ediyor olursa olsun, öğretme/ öğrenme sürecine işlevsel bir hedef oluşturmaktır. Son yıllarda dil öğretimi için uygulanan, *Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde* tüm yönleriyle ele alınan *Eylem Odaklı Yaklaşım'da* üstünde durulan temel ilkelerden bir tanesi de budur (bkz. Conseil de l'Europe, 2001).

Burada göz önünde bulundurulması gereken bir başka nokta ise, çocukların odaklanma kapasitelerinin ve dikkatlerinin oldukça sınırlı olduğudur. 2-7 yaş arasına denk gelen işlem öncesi dönemin sonuna kadar bile çocukların odaklanma süresi ancak 10-15 dakikaya ulaşabilmektedir. Bu nedenle motivasyon açısından, dil öğretimi sürecinde kullanılan etkinliklerin çeşitlendirilmesi ve sürelerinin yaş grubuna uygun biçimde sınırlandırılması gerekmektedir.

Nikolov'un (1999) yaptığı araştırmanın sonucunda küçük çocuklarda içsel motivasyonun oluşturulduğu durumlara rastlanmış, ancak hiçbir şekilde dışsal motivasyona rastlanmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Dışsal motivasyonun, yaşları ilerledikçe, dünya görüşleri şekillenmeye ve kendi gereksinim ve çıkarları oluşmaya başladıkça ortaya çıktığı görülmektedir.

Küçük bir çocuk için doğal ortamın sağlanması, onun gelişim sürecindeki temel gereksinimlerinin karşılanması anlamına gelmektedir (Cohen 1991, s. 50). Bunlar da oyun oynamak, şarkı söylemek, tekrarlamak, resim ve boyama yapmak, öykü ve masallar dinlemek gibi etkinliklerdir. Çocuklar özellikle okul öncesi dönemde yaşadıkları ve yaptıkları aracılığıyla birçok şey öğrenebilir çünkü kendisine sunulan etkinlikler doğrudan gereksinimlerini karşılamaktadır. “Yabancı dili, dilin kendisi için değil, yapmaktan zevk aldığı ve ilgisini çeken şeyleri, akranları ve öğretmenleriyle birlikte yapmasını sağladığı için öğrenmektedir. O dil, bir şeyler yapmasına, gerçekleştirmesine yarayan bir dildir” (Cohen 1991, s. 52).

Çocukların, öğrenme ortamında kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri çok önemlidir. Bununla bağlantılı olarak vurgulanması gereken bir konu da çocukların bu süreçte öğretmenleriyle güçlü bir duygusal bağ kurma gereksinimlerinin olduğudur (Johnstone 2002). Yaşları ne kadar küçükse bu bağın o kadar güçlü olması gerekmektedir.

Motivasyonu ve tüm öğrenim sürecini engelleyen en önemli etkenlerden bir tanesi de kaygıdır. Bu açıdan çocuklara bakıldığında, özellikle küçük yaşlarda, yabancı dil öğrenmeye ve konuşmaya karşı genellikle herhangi bir kaygı hissetmedikleri görülmektedir. Bu kaygı yaş ilerledikçe bireyin öğrenim sürecini etkileyebilir. Hata yapma endişesi, yanlış sesletme korkusu gibi etkenlerin motivasyonu ve öğrenme sürecini olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Johnstone’un (2002) bir araştırma grubuyla birlikte yaptığı çalışmanın sonucunda 11 yaşındaki çocukların yabancı dil öğrenimi sürecinde bilinçli bir biçimde kaygıyla başa çıkma stratejileri kullandıklarını, daha küçük yaştakilerin böyle bir girişiminin olmadığı sonucuna varılmaktadır. Buradan da, çocukların yaşları ilerledikçe kaygınının ortaya çıkabileceği ve bu nedenle de bu yaştaki çocukların stratejiler oluşturdukları ve kullanmaya başladıkları sonucunu çıkarmaktadırlar

3. Erken Yaşta Yabancı Dil Öğrenmenin Yararları

Çocukların 0-12 yaş arasında sürekli bir değişim ve gelişim içinde oldukları yukarıda vurgulanmıştı. Bu gelişim, insanı ve yaşamı ilgilendiren her alanda kendini göstermektedir. Fizyolojik, psikomotor, bilişsel, duyuşsal, düşünsel, sosyal, iletişimsel ve dilsel becerilerin tümünü kapsar ve her alanda yaşanan bir gelişme çocuğun diğer bütün becerilerine yansiyarak onu şekillendirir. Bireyin kişiliği de bu süreç içindeki yaşantısı, eğitimi, gelişen becerileri doğrultusunda şekillenir. Böylesi bir şekillenme süreci içinde yabancı dil öğrenmenin, çocuğun yalnızca dilsel becerileri açısından değil, genel birikim ve becerilerine yansımaları, bireye kazandırdıkları ve kişiliğinin oluşumu açısından da oldukça önemli katkıları vardır.

Öncelikle, yabancı dil bilmek ve onu etkin bir biçimde kullanmak yalnızca dilsel bir birikim değil, aynı zamanda bir davranış biçimidir. Dolayısıyla öğrenilen her dil bireyin tutum ve davranışlarına yeni katkılar yapar ve onu şekillendirir.

Konuyla ilgili yapılan araştırmalarda, ikinci dilin öğrenilmesinin genel olarak çocuğun bilişsel gelişimi açısından büyük katkı sağladığı görülmektedir (Gaonac’h, 2002, s. 16). Diğer yandan, Annick Comblain’in (aktaran Pierard 2014, s. 8) vurguladığı gibi, psikolojik gelişim açısından bakıldığında, erken yaşta dil öğrenmenin yaratıcılığı geliştirdiğı, başka dillerin öğrenimi için motivasyon kaynağı olduğu, dilsel ve kültürel çeşitlilik konusunda bilinçlenmeyi sağladığı görülmekte; sosyokültürel açıdan ise, kişiye geleceğini planlama konusunda ilham verme, farklı dillerin konuşulduğu toplulukların sosyal ve kültürel yapılarını daha iyi anlama, dillerin önemini kabul etme gibi katkılar sağlamaktadır.

Dil ve kültür birbirinden ayrılamaz. Her toplumun özellikleri, düşünce yapısı, olgulara bakış açısı doğrudan doğruya dilinin yapısına yansır. Mzali’nin (2011) de belirttiğı gibi, bir dile giriş yapmak, bir kültüre giriş yapmaktır. Bazen benzer, bazen de farklı bir dünya görüşü keşfedilir. Çocuk için bu, kendi kültürüne dışarıdan bakma olanağını verir. Küçük çocuklar genellikle, henüz kendileri ile “dış gerçeklik [yani diğerleri] arasındaki ayrımlaşmanın olmaması” (Piaget 2000, s. 36) nedeniyle benmerkezcidirler ve dünyanın kendi yaşadıkları gerçeklerden ibaret olduğunu düşünürler. Başka bir dil öğrenmek, yavaş yavaş sabit fikirli değer yargılarını değiştirmelerini, klişeleri aşmalarını sağlar. Bir dilin bir diğeriyle aynı olmadığını bilincine vararak (örneğin, aynı şeylerin farklı sayıda sözcükle söylendiğinin ayırdına vararak), bir kültürün de başka bir kültürden üstün olmadığını anlar. Böylelikle birey benmerkezcilikten uzaklaşır, kültürlerarası bilinç ve yeterlik kazanır. Diğer yandan, Kara (1999) çocukların erken yaşta yabancı dil ile karşılaşmalarının, kendi kültürel değerlerini yabancı kültürlerin değerleriyle karşılaştırma olanağı bulmalarını, evrensel değerleri anlamalarını, farklılıklara karşı daha hoşgörülü olmalarını sağlayarak, bu açıdan iletişim yetisi güçlü bireyler olabileceklerini vurgulamaktadır.

Yukarıda da vurgulandığı gibi, merkezi sinir sisteminin henüz olgunlaşmamış olması, yeni alışkanlıkların daha büyük bir kolaylıkla kabul edilip içselleşmesini sağlar (Gaonac’h 2006, s. 6). Çocuklar büyüklere göre farklılıkları, yeniliğı ve değişimi daha kolay kabullenip içselleştirebilirler. Yabancı dil öğrenmenin sağladığı tüm olumlu etkileri birey ne kadar erken yaşta edinirse o kadar içselleştirir ve davranış biçimine dönüştürür. Bu durum, aynı zamanda, bireyin kendine olan güvenini de artırır.

Beydoğan’a göre (aktaran İlter ve Er 2007, s. 22) “çocuğun dış dünyayı algılaması ve onunla etkileşime girmesi bilişsel sürecin gelişimiyle yakından ilgilidir. Bilişsel sürecin gelişimi ise etkileşime dayanmaktadır. Bu etkileşimi sağlayan tek faktör de dildir. Bu yüzden dil gelişimine büyük önem vermeliyiz”. Bunun sonucunda bireylerin entelektüel gelişimi de olumlu yönde etkilenir. Yabancı dil öğrenenlerin anadillerini kullanmada daha başarılı oldukları, düşünme becerisinde esneklik ve kıvraklık, anlama ve anlamlandırma becerilerinin de daha hızlı geliştiğı de bir gerçektir. Sonuç olarak, “doğru yapılandırılmış bir dil eğitimi çocuğun zihinsel gelişimine olumlu katkılar sağlayabilir” (İlter ve Er 2007, s. 22).

Diğer yandan, bireyin yaşı ilerledikçe, kulağın anadilinin seslerine olan alışkanlığı da artmakta, böylelikle aşına olunmayan seslerin ayırt edilmesi ve sesletilmesi de giderek zorlaşmaktadır (Gaonac'h 2006). Yabancı dili öğrenmeye küçük yaşta başlamak, sesletim açısından doğru modellerle yola çıkılması (yani dili doğru sesleten ve konuşan öğretmenlerle) koşuluyla, bu açıdan yadsınamaz avantajlar sağlamaktadır.

Sonuç olarak, erken yaşta dil öğrenmeye başlamanın birey üzerinde birçok olumlu etkisi bulunmaktadır. Mzali'nin (2011) de vurguladığı gibi, " yabancı dil öğrenmek, dünyaya ve başkalarına açılıp, sonra daha da zenginleşmiş olarak tekrar kendine dönmektir".

Sonuç ve Öneriler

Yukarıda sözü edilen tüm veriler ve bilgiler ışında, yabancı dil öğrenmenin yararlarının, hangi yaşta olursa olsun oldukça fazla olduğunu ve bu sürece ne kadar erken yaşta başlanırsa o kadar iyi sonuçlar elde etmenin mümkün olduğu söylenebilir. Bu iyi sonuçlar yalnızca dili öğrenmedeki başarı açısından değil, bireyin kişiliği ve kimliğinin olumlu yönde etkilenmesi açısından da dikkate alınmalıdır. Ancak, bu süreçte yaştan daha önemli etkenler (öğretim sürecinin ve koşullarının yaş grubuna uygun olması, dille temas süresinin yoğunluğu ve sürekliliği vb.) bulunmaktadır. İleri yaşlarda başlanacak bir dil öğrenme sürecinin de başarıya ulaşması her zaman mümkündür. Burada önemli olan, öğrenenlerin yaşına uygun bir süreç planlamaktır. Bunun için göz önünde bulundurulması gereken noktaları ve önerileri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

6-7 yaş öncesinde başlanacak bir dil öğretimi/öğrenimi süreci dil edinme süreciyle aynı mekanizmalarla gerçekleşmektedir. Bu nedenle bu yaş grubuna uygulanacak programın, kullanılacak yöntem, teknik, materyallerin, gerçekleştirilecek etkinliklerin ve ele alınacak konuların çocukların gelişim sürecine uygun biçimde ve dil edinmeyi sağlayan doğal bilişsel mekanizmaları harekete geçirecek biçimde planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Doğumundan itibaren, bebekler etrafındakileri algılamak, anlamak ve öğrenmek için tüm duyumsal becerilerini kullanır, başka bir deyişle kendilerini çevreleyen dünyayı duyularıyla görerek, duyarak, dokunarak, koklayarak ve tadarak keşfeder. Bu özellikle küçük yaşta çocuklarda, bilinçli bir öğrenme evresine geçinceye kadar devam eder. Diğer yandan, psikomotor becerilerin oluşması ve gelişmesi de çocuğun gelişiminde önemli bir rol oynar. Özellikle küçük çocuklar yoğun bir hareket etme gereksinimi duyar. Bu nedenle öğrenme süreçlerini planlarken, hem duyularına hitap eden hem de hareket etmelerini sağlayacak etkinliklere yönelmek gerekmektedir.

Küçük çocuklar söz konusu olduğunda, motivasyonu sağlamak için izlenebilecek en etkili yol, öğretmenin etkisiyle dıştan gelecek örtük bir içsel motivasyon oluşturmak olacaktır. Bir başka deyişle, öğretmen çocuğun yabancı dil öğrenmesi konusunda bir istek hissetmesini sağlamalı ve buna uygun ortamı yaratmalıdır. Bunun da en etkili yolu, çocuğun doğal gereksinimleri göz önünde bulundurularak planlanan eğlenceli etkinliklere ya da oyunlara katılması için, o dili bilmesi

gerektiği konusunu aşlamaktır. Çocuk, arkadaşlarıyla ve öğretmeniyle eğlenmek istiyorsa, o dili öğrenmek isteyecek ve bunun için içsel bir gereksinim hissedecektir.

Çocukların gündelik yaşamları içinde, iletişim ve etkileşimin yoğun olduğu, mümkün olduğunca doğal bir süreç yaşamalarını sağlamak önemlidir. Örneğin, yemek yemek, el yıkamak, diş fırçalamak, giyinmek gibi gündelik aktivitelerin ve oynanan oyunların, resim ve boyama yapma, masal dinleme, şarkı ve tekerleme söyleme gibi etkinliklerin yabancı dil kullanılarak düzenli ve rutin oluşturacak biçimde yapılması, bu yaş grubunun öğrenme biçimlerine hitap eder.

Böyle bir eğitimle, yabancı dili dinlemek, anlamak ve *biriktirmekle* geçecek yaklaşık bir yıllık bir *sessiz dönem* sonunda çocuklar temas halinde oldukları yabancı dilde iletişim kurmaya başlayabilmektedirler. Yabancı dil öğreniminin sürekli olması, bir yandan tekrarlar yapılarak bir yandan da ilerleyerek devam etmesi de çok önemlidir. Çocukların motivasyonu açısından bu süreci bir ihtiyaç, bir istek, keşfetme güdülerini ve yaratıcılıklarını harekete geçirecek keyifli bir proje haline dönüştürmek gerekmektedir.

Dille temas süresi mümkün olduğunca uzun tutulmalıdır. Bunun için en elverişli ve ideal durum haftanın her günü, gündelik etkinlikleri kapsayacak şekilde çocukların iletişimlerini yabancı dilde gerçekleştirmelerini sağlayan bir model oluşturmak ve o dili anadili gibi konuşan öğretmenlerle birlikte gerçekleştirmektir. Böyle bir ortam ve koşulların yaratılmasının kolay olmadığı da bir gerçektir. Ancak erken yaşta yabancı dil öğretimi/öğrenimi sürecinden mümkün olduğu kadar yarar elde etmek için olanakların elverdiği ölçüde bu modele yakın bir sürece ihtiyaç vardır. Erken yaşta yabancı dil öğrenmeye başlamanın tüm avantajlarından faydalanılabilmesi ve azami düzeyde verim alınabilmesi için yukarıda sayılan koşulların oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bu koşulların gerçekleşmediği bir ortamda erken yaşta yabancı dil öğrenmeye başlamanın yararları yine de vardır, ancak bunlar oldukça sınırlı (dilin seslerini ayırt edebilme ve aşına olma, sesletim organlarının bu seslere uygun olarak şekillenmesi, yabancı dil farkındalığı) kalacaktır.

6/7 yaşından sonra ise beyin olgunlaşmakta ve dil edinimi mekanizmaları yerini bilinçli öğrenme mekanizmalarına bırakmaktadır. Bu aşamadan sonra çocuklar da yetişkinlerin sahip olduğu bilişsel becerileri kazanmış olurlar. Artık daha analitik, düşünmeye ve fikir yürütmeye dayalı bir öğrenim modeline geçer ve öğrenme stratejileri kullanabilirler. Burada da dille temas süresi, öğrenmede süreklilik, sınıfın mevcut sayısı, öğrenenin motivasyonu, öğrenme sürecine bireysel aktif katılımı, sınıf içi etkileşimi ve birlikte öğrenmeye dayalı, etkileşimi ön plana çıkartan bir öğretim modeli ile buna uygun yaklaşım, teknik ve materyallerim kullanılması gibi parametreler büyük önem taşımaktadır. Bu koşullar sağlandığı takdirde, yabancı dil öğrenmeye hangi yaşta başlanırsa başlansın, başarıya ulaşılabilir, hatta yoğun ve düzenli çalışmalarla sesletim zorlukları da büyük ölçüde aşılabılır.

Sonuç olarak ne erken yaşta öğrenmek dil öğrenmenin garantisidir, ne de daha ileri yaşlarda başlamak buna engeldir. Bir başka deyişle, yabancı dil öğrenmek için hiçbir zaman ne çok erken ne de çok geç değildir. Bu karmaşık süreçte her yaşın kendine özgü avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Burada önemli olan bu avantajları doğru biçimde kullanacak, dezavantajları ise mümkün olduğunca telafi edecek uygun koşullar oluşturabilmektir. Önemli olan, bireylerin sürece hazır bulunuşlukları ile gelişim ve becerilerine uygun koşulların sağlanmasıdır.

Kaynakça

- Bialistock, E. ve Hakuta, K. (1999). Confounded Age; Linguistique and Cognitive Factors in Age Differences For Second Language Acquisition. In: D. Birdsong (Ed.) *Second Language Acquisition and the Critical Period Hypothesis*. Mahwah, NJ: L. Erlbaum. 1-22.
- Birdsong, D. (1992). Ultimate Attainment in Second Language Acquisition. *Langage*, 68, 706-755.
- Bongaerts, T., van Summeren, C., Planken, B. ve Schils, E. (1997). Age and Ultimate Attainment in the Pronunciation of Foreign Languages. *Studies in Second Language Acquisition*, 19 (4), 447-465.
- Bozavlı, E. (2013). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminin Tarihsel Süreci ve Amaçları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (4), 1561-1574.
- Cohen, R. (1991). Apprendre le plus jeune possible. *Le Français dans le monde - Recherches et applications. Enseignements/apprentissage précoces des langues*, (özel sayı), 48-56.
- Conseil de l'Europe. *Cadre européen commun pour les langues*. Paris: Didier.
- Cuq, Jean-Pierre (2003). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: Clé International
- Cyr, P. (1998). *Les Stratégies d'apprentissage*. Paris: Clé International.
- Dalgalian, G. (2002). L'Apprentissage précoce des langues vivantes: bénéfiques, conditions, perspectives. *Education et sociétés plurilingues*, 12, 31-38
- Gaonac'h, D. (2006). *L'Apprentissage précoce d'une langue étrangère. Le point de vue de la psycholinguistique*. Paris: Hachette.
- Garabédian, M. (1992). A la découverte d'une langue étrangère. *Le Français dans le monde - Recherches et applications. Les Auto-Apprentissages*, (özel sayı), 75-81.
- Güven, N. ve Bal, S. (2000). *Dil Gelişimi ve Eğitim. 0-6 Yaş Dönemindeki Çocuklar İçin Destekleyici Etkinlikler*. İstanbul: Epsilon.

- Hanbay, O. (2013). *Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Anı.
- İlter, B. ve Er, S. (2007). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli ve Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 21-30.
- Kara, Ş. (1999). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimi. *A. Ü. TÖMER Dil Dergisi*, 79, 11-17.
- Lenneberg, E., H. (1967). On Explaining Language. *Science*, 164, 635-643.
- Long, M. (1990) Maturational Constraints on Language Developpement. *Studies in Second language Acquisition*, 12, 251-285.
- Mzali, M.-C. (2011). *Apprentissage d'une langue: Pourquoi commencer l'enseignement très tôt?* (Lises Irlande-Guibault söyleşi) <http://www.vosquestionsdeparents.fr/dossier/544/langues-etrangeres-quapporte-un-enseignement-precoce> adresinden 21.07.2018 tarihinde indirilmiştir.
- Nikolov, M. (1999). 'Why do You Learn English?' 'Because the Teacher is Short.' A study of Hungarian Children's Foreign Language Learning Motivation. *Language Teaching Research*. 3, 1, 33-56. DOI: 10.1191/136216899670790538.
- Oxford, R. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Shoul Know*. Boston: Heile & Heile.
- Penfield, W. ve Roberts, L. (1959). *Speech and Brain Mechanisms*. Princeton: Princeton University Press.
- Piaget, J. (2000). *Çocukta Zihinsel Gelişim* (Çev. Hüseyin Portakal). İstanbul: Cem Yayınları.
- Pierard, A. (2014). L'Apprentissage d'une seconde langue dès le plus jeune age: quels bénéfices? UFAPEC N. 33.14
- Johnstone, R. (2002). *A propos du "facteur de l'âge": quelques implications pour les politiques linguistiques*. Strasbourg: Conseil de l'Europe.
- Singleton, D. (1989). *Language Acquisition: the Age Factor*. Clevedon, UK: Multilingual Metters.
- Vanthier, H. (2009). *L'Enseignement aux enfants en classe de langue*. Paris: Clé International.
- Vianin, P. (2007). *La Motivation scolaire: Comment susciter le désir d'apprendre ?* Bruxelles: De Boeck.
- Wenden, A. ve Rubin, J. (1987). *Learner Strategies in Language Learning*. London: Pentice-Hall International.
- White, L. ve Genesee, D. (1996). How Native is Near-native. The Issue of Ultimate Attainment in Adult Second Language Acquisition. *Second Language Research*, 12, 233-265.